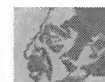

Raad voor de kunst
Discussie aansluitingsproblematiek
Den Haag : Raad voor de kunst, 1980
- 35 p. : bijl. ; 31 cm

BOEKMAN*stichting*

Studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid

Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
telefoon bibliotheek 020-624 37 39
fax 020-638 52 39
e-mail bibliotheek@boekman.nl
internet www.boekman.nl

De uitleentermijn bedraagt 4 weken. Verlenging met 4 weken
is mogelijk, tenzij de publikatie inmiddels is gereserveerd.

De uitleentermijn is verstreken op:

--	--	--

Discussie Aansluitingsproble-
matiek

377.5/6.

Den Haag, 10 DEC. 1980

792.8:061.22:331.5

Aan de leden van de
afdeling Muziek en
Theater

Boekmanslichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel.: 243733/243737/243738/243739

Tijdens de afdelingsvergadering van 10 november j.l. is door u gesteld dat een discussie over de aansluitingsproblematiek dansvakopleiding danspraktijk hoge prioriteit heeft. Afgesproken is dit punt te agenderen voor de volgende vergadering op 15 december a.s.

./.
./.
Aan Jan Kassies, Egbert van Paridon en Willy Hofman werd gevraagd hiervoor een discussiestuk op te stellen. In de bijlagen treft u aan een persoonlijke bijdrage van Jan Kassies (Bijlage B), alsmede het discussiestuk dat resulteerde uit het gesprek dat op 2/12 heeft plaatsgevonden (Bijlage A). Willy Hofman kon hierbij helaas niet aanwezig zijn. Het stuk kon, wegens tijdsgebrek, niet gefiatteerd worden door de gespreksdeelnemers.

./.
Zoals bekend heeft ook de Commissie Dans een werkgroep gevormd om een reactie voor te bereiden op het rapport van de door CRM in het leven geroepen Werkgroep Aansluitingsproblemen. Deze werkgroep is twee keer bijeengewees, op 17/11 en 2/12; een samenvatting van de bevindingen treft u tevens als bijlage aan. De bevindingen van de werkgroep zijn nog niet in de vorm van een preadvies gegoten omdat de Commissie Dans er nog geen kennis van heeft kunnen nemen. Beide gespreks-samenvattingen zijn dus ongefiatteerd.

Door zowel de grote balletgezelschappen als de dansopleidingen wordt met zorg geconstateerd dat er te weinig afgestudeerde dansers doorstromen naar deze gezelschappen. Nadat daartoe was aangedrongen door een Tweede Kamer-notie, heeft de minister van CRM een werkgroep ingesteld met als opdracht na te gaan of het mogelijk is tot een opleidingssysteem te komen die deze doorstroming beter waarborgt. De werkgroep bracht een rapport uit waarin, onder meer, wordt aanbevolen de Vakstudie toneeldanser te concentreren in twee opleidingsplaatsen waar zowel de getalenteerde leerlingen als de beste docenten geconcentreerd kunnen worden.

Aan de Raad zal worden gevraagd zich uit te spreken over dit rapport zowel als over de gesignaleerde problematiek in het algemeen. Onduidelijk is echter nog of CRM dan wel O & W om advies zal vragen en op welke termijn de adviesaanvraag tegemoet gezien kan worden. Onlangs is bekend geworden dat O & W voornemens is zelf een beleidsnotitie over dit onderwerp op te stellen en naar aanleiding daarvan de HBO-raad zowel als de Raad voor de Kunst een advies te vragen.

Het lijkt gewensd de verdere loop van deze ontwikkelingen niet af te wachten maar op korte termijn op eigen initiatief een advies over de aansluitingsproblematiek op te stellen.

De bijgevoegde stukken leveren ongetwijfeld voldoende stof om tot een afgewogen meningsvorming te komen. Het rapport van de werkgroep aansluitingsproblemen gaat te uwer informatie hierbij.

b/c

Adriaan Berenschot,
secretaris.

Discussiestuk Aansluitingsproblemen Dans opgesteld ten behoeve van de Afdeling Muziek en Theater als resultaat van een gesprek op 2 december 1980 tussen Jan Kassies, Egbert van Paridon, Happy Hoek en Adriaan Berenschot.

Door een samenloop van omstandigheden kent Nederland binnen haar grenzen twee dansgezelschappen die functioneren op internationaal top niveau. Dit hoge niveau kan echter niet verklaard worden uit het peil waarop de Nederlandse danscultuur in het algemeen zich bevindt.

Het moet dan ook als een utopie worden gekenschetst, te verwachten dat het bestaande top-niveau kan worden gehandhaafd met het aantrekken van Nederlandse danstalenten, hoe goed de dansvakopleidingen in het land ook worden opgezet.

Als er desondanks waarde wordt gehecht aan het behoud van het hoge niveau van de twee grote nederlandse dansgezelschappen, is het onvermijdelijk dat hiervoor danstalent uit het buitenland wordt aangetrokken. Dit gebeurt reeds en in zoverre is er een pragmatische oplossing gevonden voor de gesignaleerde problematiek. Dat men liever nederlandse dansers zou hebben is begrijpelijk maar de argumenten daarvoor zijn weinig steekhoudend. Om te proberen de bestaande opleidingsstructuur aan de wensen van de grote gezelschappen aan te passen is irreëel. Er zijn redenen om de opleidingen inhoudelijk zowel als structureel anders op te zetten maar dan op grond van andere argumenten en met een ander doel.

De aansluitingsproblematiek is slechts een deelprobleem. De ontwikkeling van de danskunst in Nederland is niet gebaat met de anomalie-situatie dat Nederland twee mondiaal georiënteerde dansgezelschappen kent. Inplaats van de hele opleidingsstructuur aan deze situatie aan te passen is het veeleer noodzakelijk dat de mogelijkheden om in Nederland als danser te functioneren worden uitgebreid, onder andere door de opleidingen gevarieerder op te zetten. De laatste jaren zijn er een groot aantal kleinere dansgroepen gevormd die vaak andere dansvormen presenteren dan die welke de grote gezelschappen laten zien. Door te bevorderen dat dit gevarieerde middenkader zich verder kan ontwikkelen wordt het vacuum, getrokken door de op een steeds hoger niveau operende grote gezelschappen, weer opgevuld, zal de danskaart van Nederland de gewenste pluriformiteit gaan vertonen en zullen de kansen voor de afgestudeerde dansleerlingen om zich in de hen het best liggende dansvorm verder te kunnen ontwikkelen vergroot.

Hierop alle aandacht en beschikbare middelen richten lijkt van groter belang dan het creëren van een geconcentreerde opleiding die zich voornamelijk richt op de klassieke dansvormen.

Met betrekking tot de aanbeveling van de CRM-werkgroep om de eindfase van de dansvakopleiding te concentreren werd het volgende opgemerkt:

- a) Concentratie van de beste leerlingen en docenten is op zich aantrekkelijk maar het deklasseert de andere opleidingen en wat hier de gevolgen van zullen zijn valt moeilijk te voorspellen.
- b) Uit de praktijk blijkt dat het moeilijk zo niet ondoenlijk is een opleidingsprogramma af te stemmen op nogal vage kwaliteitseisen en voorkeuren van nog wel eens wisselende artistieke leiding. Dit probleem blijft bestaan.
- c) De opleiding in Den Haag heeft in het verleden al veel extra faciliteiten gekregen zonder dat dit tot gevolg had dat deze opleiding meer aan de grote gezelschappen leverde dan andere. Dit pleit evenmin voor concentratie.

Een andere mogelijke oplossing van het probleem zou zijn opleidingen rechtstreeks te koppelen aan de grote gezelschappen, naar buitenlands model. De nederlandse onderwijsstructuur kent echter geen "bedrijfsopleidingen", en met recht. De leerlingen dreigen hier in een "snelkookpan" klaar gestoomd te worden, waar ze misschien wel opgeleid worden maar niet gevormd.

De dansvakopleiding houdt zich in de eerste plaats bezig met de vorming van mensen, zoals elke opleiding dat hoort te doen. Vanuit de beroepspraktijk is men geneigd de dansscholing, in het buitenland met name in Oost-Europa, als voorbeeldig naar voren te schuwen. Er kan echter niet voorbij gegaan worden aan het feit dat in nederland andere pedagogische principes worden gehuldigd, die ook in de dansvakopleiding zijn terug te vinden.

Hoewel de gezelschappen geneigd zijn de beschuldigende vinger naar de opleidingen te steken, en het werkgroeprapport dit nauwelijks corrigeert, wordt betwijfeld of de aanpak van de grote gezelschap wel zo boven kritiek is verheven.

De aandacht die daar wordt besteed aan de opvang van nieuwe dansers is onvoldoende.

Weliswaar zijn er in de loop der tijd aspirantgroepen tot stand gekomen maar dit werd een verderfelijke ontwikkeling genoemd.

Zij verschaffen de gezelschappen een alibi om zich zelf te onthouden van vernieuwende experimenten. Daarbij kwamen deze aspirantengroepen onder een aparte artistieke leiding te staan, waardoor zij zich te makkelijk konden ontwikkelen tot afzonderlijke dansgroepen, waardoor de gewenste integratie in de grote groep onvoldoende tot stand kon komen.

Subsidietechnisch gezien zijn deze groepen nogal ondoorzichtige constructies die best eens nader bekeken mogen worden op hun waarde voor de dansontwikkeling in het algemeen.

Gezien de recente ontwikkelingen rond "De Springplank" van het Nederlands Dans Theater zit men intern ook met dit probleem.

Tenslotte. De klacht dat de dansvakopleidingen onvoldoende kwaliteit afleveren moet minder dramatisch worden opgevat dan zij naar voren wordt gebracht. Er wordt altijd geklaagd over het niveau van dans-academie-leerlingen, toneelschoolleerlingen, conservatoriumleerlingen, middelbare- en lagere schoolleerlingen en de jeugd van tegenwoordig.

Opmerkingen over balletpraktijk en balletopleiding

1. De volgende opmerkingen zijn alleen bedoeld om de discussie op gang te brengen. Ik beoog niet de systematische opzet van een nota, ik geef een aantal overwegingen die uiteraard stoelen op observatie van de praktijk en op ervaringen tijdens mijn onderwijstijd.
2. De balletleiders zeggen dat de opleidingen in ons land niet voldoen aan de eisen die zij stellen. Er komen te weinig goede kandidaten die geplaatst kunnen worden bij de gezelschappen. Als remedie geven zij de concentratie van de opleidingen. Zij gaan er kennelijk van uit dat er wel goede docenten alsmede goede kandidaten zijn, als die maar niet te versplinterd bijeen worden gebracht. Bovendien blijkt uit een van de rapporten dat de opleidingen - althans enkele - er voor voelen de balletleiders zeggenschap te geven in de opleiding, namelijk bij de selectie van de leerlingen in een bepaald stadium van hun curriculum.
3. Tot dusver zijn de balletleiders er redelijk in geslaagd uit het mondiaal aanbod van dansers hun tableaux in stand te houden, resp. aan te vullen. Wat hen kan bewegen om zich toch over de opleidingen in Nederland te beklagen is een vraag. Aangezien vaderlandsliefde of chauvinisme hun vermoedelijk vreemd zijn - en terecht - kunnen er twee redenen zijn voor hun klacht. De eerste is dat ze de opleidingen, althans een aantal opleiders, best capabel achten om voor geschikte Nachwuchs te zorgen, maar het doodzonde vinden dat ze zo dispaaraat werken. Ze denken dat een concentratie een kwalitatief beter aanbod kan bewerkstelligen. De tweede reden zou kunnen zijn dat ze op den duur kritiek verwachten op de hoge balletsubsidies, waarmee voor 80% buitenlanders in staat worden gesteld hun brood te verdienen.
4. Beginnen we met het laatste. In een aantal niet aan een taal gebonden kunstvormen voltrekt de ontwikkeling van de kunst zich over de nationale grenzen heen. Dat geldt in het bijzonder voor het klassieke en daarvan afgeleide vormen van ballet, waar ook niet een rechtstreekse binding met een nationale cultuur - zoals in de opera voor de hand ligt. Niet alleen het repertoire - het ijzeren en het nieuwe - is internationaal, ook de choreografen en dansers reppen zich over de hele wereld. Er is één internationale markt, al doen zich op basis van opleidingstraditie verschillende nuances voor, Barischnikow kan, hoewel in de UdSSR opgeleid en grootgemaakt in de V.S. werken. Etcetera. In dergelijke omstandigheden is het niet alleen onvermijdelijk, maar ook vanzelfsprekend dat Nederland, dat nu eenmaal door bijzondere omstandigheden kan meedoen, aan die ontwikkeling bijdraagt. Dat is niet jammer van het belastinggeld, dat is van alle bijdragen uit dat belastinggeld aan internationale zaken één van de zinvolste bestedingen. Chauvinisme op het gebied van de kunst is de ergste vorm van provincialisme.

5. Dan de eerste onder 3. genoemde reden: concentratie op één punt van opleiders en leerlingen; resp. concentratie op twee punten zou een kwalitatieve verbetering brengen. (De argumentatie voor twee opleidingen is m.i. zo duidelijk gebaseerd op een compromis tussen Amsterdam en Den Haag dat ze nauwelijks serieus kan worden genomen. Beter was het geweest, rigoureuus te pleiten voor concentratie op één plek). Als men niet tegelijkertijd besluit om zo ongeveer alle zittende docenten te vervangen door krachten van zeer hoog niveau, die dan vrijwel allemaal uit het buitenland moeten worden gehaald - want reken maar dat de Nederlandse opleidingen hun best hebben gedaan om goede mensen uit Nederland al aan te trekken - heeft zo'n samenballing niet zoveel zin. De vraag is dan bovendien of je er niet beter aan zou doen (kosten) om de beperkte aantallen hoogbegaafde leerlingen - die nog niet hoogbegaafde dansers hoeven te zijn (daar komen gans andere factoren in het geding) ergens in het buitenland te laten studeren. Afgezien van dit alles: het denkbeeld van zo'n kweekplaats van hoogbegaafden gaat voorbij aan het feit dat de hele professie (en niet alleen deze) toch meer een samenhangend geheel is dan plannenmakers veronderstellen. Er is een vooropleiding op vele plaatsen; die blijft bestaan, daar vindt al een selectie plaats, daar gebeuren al ongelukken, daar vallen al mensen af, daar wordt al een kwaliteitsniveau bepaald. Bovendien moet je niet vergeten dat binnen zo'n kweekplaats opnieuw kwaliteitsverschillen worden geconstateerd: het is onvermijdelijk dat ook daar het bekende gezegde, duizendmaal gehoord, opgeld zal doen: die leerling kan een boel, maar heeft "het" niet. En wat denkt men van opleidingen buiten Amsterdam en Den Haag die het, theoretisch althans, zullen moeten stellen zonder de begaafden? Leuke opleidingen worden dat, ook qua recrutering. Denk er maar even over na. Ik ga nu maar voorbij aan formele bezwaren: er is vrijheid van onderwijs en Tilburg hoeft maar door toeval beslag te leggen op een fenomeen, of de ouders van leerlingen daar besluiten om hun kind toch maar daar te laten. Heel onpraktisch gedacht allemaal.
6. In de stukken kom ik veel verzoeningspogingen tegen tussen opleiding en praktijk. Dat lijkt me utopisch. Een goede opleiding blijft ten allen tijde de leerling centraal stellen en men moet onderkennen dat dit niet te verenigen is met wat de praktijk vraagt: produktie, voorstellingen, binnen het kader van het kunstleven dan nog op een uitzonderlijk zwaar vakgebied. Daar staat zeker in het ballet de mens niet centraal; het is beter dit onder ogen te zien en vast te stellen dat er fundamentele veranderingen nodig zouden zijn in structuur van het kunstleven, doelstelling van de kunstbedrijven en in mentaliteit, vóórdat de show niet op de allereerste plaats staat. Het balletbedrijf verschilt in een aantal opzichten niet van elk ander bedrijf. Dat kan ook moeilijk anders, lijkt me.
7. Ik kom weinig tegen over het nut van enige afstand tussen opleiding en bedrijf, zeker in het kunstleven. Je moet je eens voorstellen wat bedrijfs-

opleidingen zouden betekenen in dit vak. Zowel voor de slachtoffertjes als voor de ontwikkeling van het dansvak. Een afdeling voor moderne dans bijvoorbeeld zou je toch niet gemakkelijk van de grond krijgen. En de verschraling van het leerprogramma zou onvermijdelijk zijn, dat valt nu al in de stukken te lezen.

8. Ik denk dat het goed is om - als we wat willen doen, en als dat van ons moet uitgaan - de zaken vrij principieel te stellen. Ik geef tot slot nog een paar ideeën daarover.

Waarvan is het niveau van een vakbeoefening afhankelijk?

- de traditie

die hebben we in Nederland nauwelijks, de ontwikkeling van de danserij is altijd nog een klein wonder, over een aantal decennia zal dat al anders zijn; dan pas ontstaat een soort gewenning bij ouders, publiek, overheid; dan pas zijn er de randvoorwaarden, zoals we die bijvoorbeeld mbt de schilderkunst hebben (de Gouden Eeuw);

- de sociale en culturele ambiance

die is in Nederland smal, maar in het ballet zijn de grenzen ruimer dan bijvoorbeeld bij het toneel; er is buiten de grenzen heel wat aan de hand en je kan niet zeggen dat Nederland daarin niet participeert, actief en passief;

- het aantal vakmensen

dat is wel steeds groter geworden, maar in een land met 14 miljoen inwoners zal dat aantal altijd bescheiden blijven; dat betekent met mathematische zekerheid ook een geringer aantal "toppen" dan in landen die vele malen meer het aantal vakmensen kunnen opbrengen, louter op demografische basis.

- de "moeilijkheidsgraad" van een vak; die is bij ballet zeer hoog, ook in vergelijking met andere kunstvakken; er is dus veel volharding nodig, er is derhalve ook veel afval;

- de opleidingssituatie; is boven al aan de orde geweest: de opleiding is een deel van de professie, staat in functie van de totale bedrijvigheid op een bepaald gebied; er is altijd eerst een vak, daarna de opleiding en te verwachten is dat het opleidingsniveau pas na jaren dat van het vak zal bereiken, als dat laatste zich tenminste op het niveau van nu kan handhaven, hetgeen nog helemaal niet zeker is;

- het toeval; dat is niet te organiseren; zonder het toeval van Gaskell stonden we er anders voor en zo zijn er meer namen te noemen; een Cruyf komt ook eens in de zoveel jaar voor, en als er morgen ergens een fenomeen

opstaat, kan de ontwikkeling een heel andere kant opgaan; voor een Cruyf maak je geen opleiding, geef je geen miljoenen subsidies - dat zijn randvoorwaarden, onontbeerlijk voor het ontstaan van een brede vakbeoefening die weer een voorwaarde is voor toppen;

9. In het bovenstaande heb ik, het zij nogmaals gezegd, niet meer willen doen dan enkele punten opsommen, die ik anders mondeling had moeten melden. Deze weg lijkt me wat efficiënter, iedereen kan dan tevoren vast lezen en over de repliek nadenken. Vergeet niet dat ik er zakelijk en privé eindeloos veel mee te maken heb gehad, zodat de neiging ontstaat - zeker als ik me opwind, en dat doe ik op dit punt - een voordracht van een half uur te houden. Een stukje zelfbescherming en medemenselijkheid dus.

Bedankt voor de aandacht.

ja
Jan Kassies

28.11.80

Samenvatting van de standpunten van de gespreksgroep van de Commissie Dans over de aansluitingsproblematiek dansvakopleiding - beroepspraktijk dans en het daarover door de betreffende CRM-werkgroep opgestelde rapport.

De gespreksgroep kwam bijeen op 17 november en 2 december 1980 en bestond uit de volgende leden:

Wilja Flach-van Os, Marc Jonkers, Ger van Leeuwen, Hans Focking en Adriaan Berenschot (secretaris).

De gespreksgroep zou het advies niet willen beperken tot de probleemstelling zoals die uit het rapport van de CRM werkgroep naar voren komt. De kamermotie, waar een en ander het gevolg van is, geeft openingen voor een bredere aanpak van het probleem. Die lijkt ook daarom gewenst omdat de belangen van de vakopleidingen slechts ten dele sporen met die van de grote gezelschappen.

Het is inderdaad betreurenswaardig dat zo weinig nederlandse dansers een plaats vinden in de grote balletgezelschappen. Maar moet de voor dit probleem gevonden oplossing, het aantrekken van dansers uit het buitenland, wel zo negatief gewaardeerd worden? De gespreksgroep achtte het een heel legitieme oplossing.

De in het rapport weergegeven drie argumenten van de gezelschappen ter ondersteuning van hun voorkeur voor nederlandse dansers lijken zwak. Het eerste argument, dat het een uitgangspunt is, is een tautologie. Dat de subsidiënt bezwaar maakt tegen een vrijwel geheel door buitenlanders bemand gezelschap is nergens formeel vastgelegd en zij zal er zeker niet over vallen als blijkt dat het gewenste alternatief aanzienlijk meer subsidie vergt dan nu wordt gegeven.

Het derde argument, dat buitenlanders niet zouden zijn geïnteresseerd en geworteld in de nederlandse cultuur, gaf aanleiding tot een discussie over de plaats van de dans in onze cultuur.

Nog daargelaten of nederlandse dansers wèl zijn geïnteresseerd in de nederlandse cultuur, rees de vraag of het wel zo'n voordeel is dat dansers geworteld zijn in die cultuur. Geconstateerd werd dat, door de invloed van het calvinisme, onze cultuur een bloeiende ontwikkeling van de dans in Nederland altijd in de weg heeft gestaan. Nederland heeft geen danscultuur, de gemiddelde nederlandse weet zich nauwelijks te bewegen en in zoverre lijkt het dan ook geen nadeel dat een danser niet geworteld is in die cultuur.

Vanuit het gezichtspunt van cultuur werden er ten aanzien van de hieraan de orde zijnde problematiek nog andere belemmeringen genoemd :

- a) het geringe maatschappelijke aanzien dat de danser geniet, vergeleken met bijvoorbeeld een musicus.
- b) de slechte lichamelijke conditie van de nederlandse jeugd. Deze vormt een extra reden om zeer vroeg met de dansopleiding te beginnen. Het lijkt wenselijk dat

de nederlandse dansopleidingen te rade gaan bij landen waar wel een behoorlijke lichaamscultuur bestaat, om na te gaan hoe een achterstand in algemene lichamelijke conditie in korte tijd weer ingehaald kan worden.

- c) de heersende pedagogische opvattingen die haaks lijken te staan op de in de balletopleiding gehanteerde methoden. Zoals ook bij anderssoortige opleidingen wenst men vanuit de belangen van de individuele leerling te werken, niet vanuit het belang van "het bedrijfsleven". In het bijzonder het voorstel om getalenteerde kinderen uit hun gezinnen weg te halen om ze een specialisatieser opleiding te kunnen geven wordt in dit verband aangevochten. Daar komt bij dat te betwijfelen valt of de ouders daar zelf wel mee in zullen stemmen. Het is vrij ongebruikelijk dat er al zo vroeg een beroepskeuze wordt gedaan met zulke ingrijpende consequenties. Ook hier zou je van een barriere vanuit het heersende cultuurpatroon kunnen spreken.

De weinig ontwikkelde balletcultuur bemoeilijkt het vinden van talent. Er zou veel meer gedaan moeten worden om te bevorderen dat zo weinig mogelijk danstalent verloren gaat. Dat er weinig talent doorstroomt naar de grote gezelschappen ligt dus niet alleen aan de dansopleidingen maar moet ook gezocht worden in de relatief geringe belangstelling voor de beoefening van de dans.

Belangrijker dan na te gaan hoe meer afgestudeerde dansers kunnen doorstromen naar de grote gezelschappen is het om de werksituatie van de nederlandse dansers in totaal in ogenschouw te nemen: Hoe kan de werkgelegenheid voor dansers die een vakopleiding hebben gevolgd aan een van de 6 dansacademies vergroot worden. Een beroepsopleiding heeft alleen zin als er ook een beroepspraktijk is. Geconstateerd wordt dat er vooralsnog weinig mogelijkheden zijn tussen een carrière bij een van de grote gezelschappen en het docentschap. Het verbeteren van de opleiding, zodanig dat er beter tegemoet gekomen kan worden aan de wensen van de gezelschappen, lost dit probleem niet op. De gezelschappen lijken de opleidingen graag getransformeerd te zien in een intercity-plus naar internationale topkwaliteit op balletgebied. Er moeten echter zijsporen komen naar andere doelen die ook perspectief bieden op een volwaardige beroepsuitoefening in de danssector. Dit vereist een veel gevarieerdere opzet van het opleidingsprogramma, minder gericht op het bereiken van een topniveau in een dansvorm zoals die hier te lande door de grote gezelschappen wordt ingevuld.

De opleidingen zouden ook in die zin gevarieerder moeten zijn dat aandacht wordt geschonken aan de eigenheid van de individuele danser en zijn specifieke mogelijkheden, zo dat hij deze ook in zijn beroepspraktijk tot uitdrukking kan brengen.

Tevens meent men dat er meer aandacht moet worden besteed aan een eigen nederlandse dansstijl. Nederlandse dansers hebben een andere lichaamsbouw dan amerikaanse of russische. Ze moeten dan ook niet zo getraind worden dat ze amerikaanse dansers gaan lijken.

Ook choreografen zouden hun werk meer moeten richten op het artistieke en fysieke potentieel van de nederlandse dansers en danseressen.

Het rapport van de CRM-werkgroep lijkt onvoldoende afstand te nemen van de opvattingen van de opleidingsraad over deze problematiek. De gespreksgroep is van mening dat structuur en werkwijze van de grote gezelschappen best eens ter discussie gesteld mogen worden. Aannemelijk gemaakt zou moeten worden dat een dansgezelschap niet kan functioneren als ook daar de al in de opleidingen binnengeslopen democratische tendenzen meer ingang vinden en er geknaagd wordt aan autoritaire structuren en relaties.

Onderscheid werd gemaakt tussen artistieke democratie en bedrijfsmatige democratie. Zeker voor het laatste zouden de grote gezelschappen niet zo benauwd hoeven te zijn.

Discussabel vindt men ook het bestaan van de drie aspirantengroepen: De Springplank, Scapino X en de de aspirantengroep van Het Nationaal Ballet. Chargerend werd gesteld dat het aspirantschap, ondanks de fraai geformuleerde doelstellingen, inhoudelijk niets voorstelt maar puur een salariskwestie is: een mogelijkheid om nederlandse dansers op proef ter beschikking te hebben tegen een lager salaris dan betaald zou moeten worden als ze direct in het gezelschap waren opgenomen. Buitenlandse dansers nemen genoeg met lagere salarissen en zijn ook wat dat betreft dus aantrekkelijker.

Men vindt het hoog tijd dat in de jaarrekeningen en begrotingen van de grote gezelschappen de aspirantengroepen uitgesplitst worden. Dan kan worden nagegaan hoe de kosten van deze groepen zich verhouden tot die van de "andere" kleine dansgroepen. Op het ogenblik is volstrekt ondoorzichtig hoe de aspirantengroepen gesubsidieerd worden.

Met betrekking tot de door de CRM-werkgroep voorgestelde constructie met twee gespecialiseerde opleidingen in Den Haag en Amsterdam werd opgemerkt dat dit sterk tendeert naar een andere oplossing voor het gesignaleerde probleem: de specialisering gedurende de eindfase van de opleiding binnen en voor verantwoording van de gezelschappen te laten plaatsvinden. De nu gedane aanbeveling lijkt een compromis tussen het wenselijke en het haalbare. Het vermoeden bestaat dat slechts subsidietechnische bezwaren de verwezenlijking van bovengenoemde opzet in de weg staan. De gespreksgroep meent dat het de duidelijkheid ten goede zou komen als O & W geld beschikbaar stelt om de gezelschappen zelf de opleiding naar eigen inzichten ter hand te nemen.

Geconstateerd werd dat de gezelschappen zich nogal eigenzinnig en willekeurig opstellen bij hun aannemingsbeleid. Dit maakt het voor de opleidingen gemakkelijker om te zeggen dat ze niet weten waar ze op moeten mikken en dat ze daarom maar hun eigen weg gaan. Het ondubbelzinnig hanteren van normen door de gezelschappen kan wel tot de zo gemeende duidelijkheid bijdragen.

Overigens zal het nooit zo zijn dat de opleidingen naadloos aansluiten op de praktijk van het dansen in de gezelschappen. De opleidingen leiden niet alleen op voor het repertoire ballet maar er zijn in de loop van de laatste jaren veel nieuwe richtingen bijgekomen die ook de volle aandacht waard zijn.

Dat de opleidingen echter effectiever opgezet moeten worden leidt geen twijfel. Daar zou de tot standkoming van een in het hele land gehanteerde syllabus toe kunnen bijdragen. Deze moet echter niet uitsluitend op het klassiek ballet gericht zijn maar op alle dansvormen. Tevens zou er meer aandacht gevraagd moeten worden voor de specifieke aanleg van de nederlandse danser, zowel artistiek als fysiek.

Door de hele discussie heen speelde de vraag wat nu eigenlijk prioriteit moet hebben: de aanwezigheid van enkele topgezelschappen op dansgebied in ons land, met de uitstraling die daarvan uitgaan, of bevredigende werkmogelijkheden voor nederlandse dansers met daartoe goed uitgeruste opleidingen. Ofwel, een kunstbeleid of een kunstenaarsbeleid .

Zowel de gezelschappen als de opleidingen lijken, ieder vanuit hun eigen optrek, het gelijk aan hun kant te hebben en de keus waar het zwaartepunt zal moeten liggen zal dan ook op grond van een politieke afweging moeten geschieden.

tussen de dansvakopleidingen en de drie grote balletgezelschappen.

1. Inleiding

Op 28 februari 1979 heeft op uitnodiging van C.R.M. een oriënterende bespreking plaatsgehad met vertegenwoordigers van de danswereld -gezelschappen en opleidingen- waarbij ook het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen was vertegenwoordigd.

Aanleiding tot dit gesprek was de behoefte van C.R.M. overleg te plegen met het werkveld naar aanleiding van de door de Tweede Kamer aangenomen motie van Mevrouw Kappeyne van de Copello over de aansluitingsproblematiek tussen de dansvakopleiding en de beroepspraktijk van de toneeldanser.*

Met instemming van alle aanwezigen werd besloten in eerste instantie na te gaan of en hoe de opleidingen in de huidige structuur zouden kunnen voldoen aan de vraag van de (drie) grote gezelschappen. Om hierover een gefundeerd oordeel te kunnen vormen werd besloten dat een kleine werkgroep zich over deze vraag zou buigen en omtrent zijn bevindingen verslag zou uitbrengen.

De opdracht aan de werkgroep werd als volgt geformuleerd:

"in hoeverre is het mogelijk tot een opleidingssysteem te komen, waarmee meer aan de vraag van de drie grote gezelschappen kan worden voldaan. Hierbij zal niet de structuur van het onderwijs ter discussie staan maar de inhoud van het onderwijs in de vakopleidingen".

De status van de werkgroep is een onder auspiciën van C.R.M. ingestelde commissie ter voorbereiding van een in de opdracht omschreven advies. De samenstelling was als volgt:

namens de dansgezelschappen: de dames S. Marchioli, M. Sarstädt en de heer C. Birnie;

namens de opleidingen: mevr. I. Rietstap en de heren S. André, G. Law, P. Sonke en R. Vincent;

waarnemers van O. en W.: Mevr. A. Arts en de heer A. Peeters;

waarnemers van C.R.M.: de heren J. Brester en H. Hefting.

Aanvankelijk werd vergaderd onder voorzitterschap van Henk Hefting, terwijl Paul Sonke als secretaris fungeerde. Na het onverwachte en betreurde overlijden van de voorzitter op 14 mei 1979, nam aanvankelijk Paul Sonke, later Jan Brester zijn taak over. Ine Rietstap assisteerde enige tijd bij de verslaglegging.

*

- zie bijlage A: de betreffende motie.
- als bijlage B is bijgevoegd: het advies van de raad voor de Kunst d.d. 24 februari 1976.
- als bijlage C is bijgevoegd de instellingsbrief d.d. 20-4-1979.

Gale Law werd in mei vervangen door mevr. C. van Dijk-de Bloeme, omdat hij, in verband met zijn voorgenomen vertrek, niet meer de Rotterdamse Dansacademie kon vertegenwoordigen. Hij bleef met instemming van de werkgroep als onafhankelijk persoon de vergaderingen bijwonen. Toen na enige tijd bleek dat het toch beter was dat er van elke opleiding iemand aanwezig was, hebben ook Maria Koning en Jürgen Otte aan het overleg deelgenomen, als vertegenwoordigers van respectievelijk de Nel Roos Akademie (Theaterschool) en de Arnhemse Dans Akademie. De vertegenwoordigers van O. en W. wensten hun waarnemersschap te benadrukken. Hun aanwezigheid was bedoeld om op de hoogte te blijven van de ontwikkeling en om desgewenst informatie te verstrekken.

De vertegenwoordiging van C.R.M. hield meer in dan dat: hier is sprake van een adviserende stem.

De werkgroep vergaderde 8 maal.

De opdracht werd als volgt geïnterpreteerd: het gaat om de afstemming van de opleidingen op de beroepspraktijk, althans dat deel van die opleidingen gericht is op het beroep van toneeldanser bij een van de drie grote balletgezelschappen in ons land. Het gaat dus niet over het totale veld van de beroepspraktijk en ook niet om het geheel van de opleidingspraktijk.

Aanvankelijk ging het gesprek uit van de bestaande structuur, d.w.z. men ging ervan uit dat er zes opleidingen bestonden, min of meer gespreid over het land. Binnen die structuur dienden eventuele problemen te worden signaleerd en zou naar oplossingen worden gezocht. Het veranderen van de opleidingsstructuur zou eventueel door de werkgroep kunnen worden aanbevolen, als men vermoedde dat daarin een mogelijke oplossing zou kunnen worden gevonden. Onderkend werd dat het veranderen van de opleidingsstructuur een zaak is van het ministerie van O. en W. en de daarbij behorende overleg- en adviesorganen terwijl deze werkgroep ressorteert onder C.R.M.

2. Algemene opmerkingen

Een opleiding is altijd meer dan toeleveringsbedrijf voor de beroepspraktijk. Dat geldt zelfs waar de opleiding zich richt op de grote drie balletgezelschappen. Ook daarin speelt het aspect van vernieuwing en ontwikkeling van de dansvakpraktijk en de veranderingen van het algemene cultuurbeeld. De school heeft een eigen verantwoordelijkheid en die is niet uitsluitend afleidbaar uit de opvattingen vanuit of de eisen ontleend aan de beroepspraktijk.

Zodra opleiding en scholing plaats gaan vinden buiten het kader van de beroepspraktijk ontstaan er problemen van de aansluiting van het een op het ander. Dat geldt voor vrijwel alle vormen van beroepsscholing, dus ook voor de balletopleiding. Bekend is ook dat een beroepsopleiding begrepen moet worden als een beroepsvoorbereiding. Een school geeft de basis, waarop men zich tijdens de beroepsuitoefening verder kan ontwikkelen. Opleiding door middel van scholing en ontwikkeling in de praktijk van het beroep zijn te beschouwen als een doorlopende lijn. In die zin is een beroepsopleiding niet compleet.

Bij alle balletakademies in Nederland bestaat de bereidheid rekening te houden met de wensen en behoeften van de beroepspraktijk, in dit geval met de wensen en behoeften van de drie grote gezelschappen.

Men staat niet onverschillig tegenover de daar heersende opvattingen. Maar dezelfde balletakademies hebben ook deel aan het heersende onderwijsklimaat in Nederland.

De praktijk van inspraak en medezeggenschap, waarmee de studenten in het hoger beroepsonderwijs tijdens hun opleiding bij allerlei zaken betrokken worden, kortom de interne democratisering vindt geen gevolg in de gezelschappen en bereidt dus niet voor op houding en gedrag dat men daar verwacht.

Los van de democratiseringspraktijk kan en mag een opleiding niet anders dan uitgaan van de leerling zelf. Dat betekent dat er alleen die leerlingen bij de drie grote gezelschappen of in deze opleidingsstroom terecht kunnen komen, dan degenen die daar zelf voor gekozen hebben.

Alle leden van de werkgroep zijn het eens met de doelstelling van de scholen om de leerlingen ook te vormen tot mondige persoonlijkheden met kennis van en belangstelling voor het kulturele en maatschappelijke leven en iedereen onderkent ook dat het voor de scholen een probleem is om daarvoor de tijd te vinden en om de leerlingen ervoor te motiveren.

Een groot probleem in verband met de balletopleiding heeft te maken met

Ook de op hoge prestaties en ambities gerichte houding, die voor een succesvolle balletcarrière onontbeerlijk is, komt binnen de gezinnen steeds minder voor.

Samenvattend: de algehele kultuursituatie is voor de balletopleiding niet onverdeeld gunstig.

3. De visie van de gezelschappen (de opleidingsraad)*

Volgens de opleidingsraad is er sprake van een onvoldoende technisch niveau van de afgestudeerden van de balletakademies. Er is een tekort aan zuiverheid bij de uitvoering van bewegingen, een tekort aan virtuositeit, aan fysieke en mentale kracht.

Het gaat hier alleen om degenen die zich melden voor de audities bij de drie gezelschappen.

Verder constateert men dat er een tekort is aan ervaren en hoog gekwalificeerde, deskundige docenten bij de vakopleiding.

De "mentaliteit", zowel bij de opleiders, de docenten dus, als bij de leerlingen is niet afgestemd op wat de beroepspraktijk vraagt. Er heerst daar een veel grotere mate van hardheid en een veel strengere discipline, dan op de akademies. Door dit alles missen de afgestudeerden de juiste instelling, die nodig is om zich aan te passen aan het gebeuren in de praktijk van een balletgezelschap. De afgestudeerden zijn onzeker en hebben iets over zich van: "we halen het toch niet".

De gezelschappen vinden dat men op de akademies wel met erg veel bezig is naast de dans, in plaats van dat men zich optimaal concentreert op het daadwerkelijke vak. Het is de vraag of men niet - naar het voorbeeld van Royal Ballet School - de laatste opleidingsjaren uitsluitend bezig zou moeten zijn met het vak en met niets anders. Met andere woorden men vraagt zich af of de opleiding in de laatste jaren niet danig zou moeten worden versmald.

Degenen die worden aangenomen bij een gezelschap komen daar vaak tot de konstatering "nu leer ik pas en nu ervaar ik pas wat ballet is".

De opleidingsraad is van mening dat de afgestudeerden deze leerervaringen op de akademies hadden moeten opdoen en ook dat die afgestudeerden beter moeten worden voorbereid op het repertoire en de stijl van het gezelschap (de gezelschappen).

Ondanks de omstandigheid dat men vaak genoodzaakt is buitenlandse dansers te engageren, blijft er een voorkeur bestaan voor nederlandse dansers en wel op grond van de volgende overwegingen:

- a. het is een uitgangspunt om nederlandse balletgezelschappen te willen bemannen met nederlandse dansers en danseressen;
- b. de subsidiënt maakt bezwaar tegen een gezelschap dat vrijwel geheel door buitenlanders wordt bemand;
- c. de buitenlandse dansers zijn niet geïnteresseerd en geworteld in de nederlandse cultuur.

* De opleidingsraad heeft tevens overzigt gemaakt van de Nederlandse balletakademies in Nederland en in het buitenland.

Volgens de statische gegevens leveren de gezamenlijke opleidingen in Nederland per jaar 11 (elf) afgestudeerden aan de drie gezelschappen, maar daarbij dient men te bedenken:

- a. dat dit cijfer iets geflatteerd is, omdat de voorkeur voor Nederlanders er soms toe leidt dat men wat minder strenge eisen stelt aan de techniek;
- b. dat de beroepskarriëre van Nederlanders vaak minder voorspoedig verloopt dan die van buitenlanders. De eersten komen vaak niet verder dan het corps de ballet, terwijl de laatsten het niet zelden brengen tot 2e of zelfs 1e solist.

De gezelschappen zouden graag een nauw contact onderhouden met alle akademies, maar een aantal van zes is daarvoor, volgens hen te groot. Verder heeft men al iets gedaan om de overgang naar de beroepspraktijk voor dansers(essen) te vergemakkelijken. Het Nederlands Dans Theater heeft de Springplank, Het Nationale Ballet kent het aspirantschap en verder is er Scapino X. De beginnersgroepen lossen, zo blijkt uit de praktijk, de aansluitingsproblematiek niet op. Bovendien blijken zij een eigen functie te gaan vervullen, zodat bij een eventueel verbeterde aansluiting niet verwacht moet worden, dat zij zullen verdwijnen.

4. De visie van de opleidingen

De ervaringen met het tot stand brengen van al of niet gestructureerde contacten met de gezelschappen lopen uiteen. Enigszins globaal waergegeven kan het volgende worden gesteld:

tot op heden heeft men vanuit de beroepspraktijk zich onvoldoende georiënteerd op wat er in de akademies werkelijk gebeurt en wat het opleiden aan specifieke problemen inhoudt.

Ook heeft men nagelaten leerlingen tijdens hun (eind)studie nauwgezet te volgen, hetgeen te verkiezen zou zijn boven een kortdurende auditie.

Verder heeft men t.a.v. wel gekontrakteerde afgestudeerden niet gevraagd naar de bij de academie(s) ruimschoots aanwezige informatie betreffende persoon en werk van de betreffende oud-leerling. Had men dat wel gedaan, dan waren een aantal jonge dansers en danseressen wellicht beter begeleid en hadden bepaalde beslissingen anders of niet genomen kunnen worden.

Er is kritiek op het auditie-beleid van de gezelschappen. Dit beleid is onduidelijk en onjuist: ten eerste vallen de audits zo vroeg dat er nog ongeveer $\frac{1}{4}$ van het laatste opleidingsjaar moet worden gerealiseerd. Op de huidige driejarige opleidingsduur die aan de meeste opleidingsinstituten bestaat, is dat heel wat, m.a.w. de leerling wordt te vroeg beoordeeld.

Verder vinden de audits niet in dezelfde periode plaats. Daar zitten ongeveer twee maanden tussen. Gevolg: uit angst om een kans te missen accepteert de leerling het eerste aanbod voor een engagement, terwijl de aard en de werkwijze van deze groep hem of haar eigenlijk niet ligt. Een mogelijkheid om in een meer passende groep terecht te komen is dan echter verdwenen. Waarom houden de grote drie geen gemeenschappelijke audits?

De houding en de mening van degenen die bij de gezelschappen belast zijn met het artistieke beleid is niet altijd vrij van vooroordelen en men is niet altijd konsekvent. Verder bleek in het verleden dat bij het wisselen van de artistieke directie ook de inzichten t.a.v. de afgestudeerden veranderden. Dat maakt het afstemmen van schooldoelstellingen op wensen en behoeften van de gezelschappen er ook niet eenvoudiger op.

De opleidingen zouden vroeger willen beginnen met de vakopleiding dan het tijdstip waarop de leerling zijn algemeen voortgezet onderwijsperiode heeft afgesloten, vóór het moment dus waarop de leerling zijn mavo/havo/v.w.o.-diploma heeft behaald. Het Koninklijk Conservatorium begint al op 10-jarige leeftijd.

Andere opleidingen proberen door middel van samenwerkingsvormen met scholen voor voortgezet onderwijs de dansvorming en de algemene schoolvorming zo goed mogelijk te combineren. In de praktijk blijkt dit soms tot overbelasting te leiden.

Gezien ook het hoge ontwikkelingspeil van de danscultuur in Nederland zouden er voldoende docenten voor de vakopleiding aanwezig moeten zijn. Bij nader inzien blijkt dat echter toch tegen te vallen en verder is er te weinig mogelijkheid om danstalent bij te scholen tot lesgeverstalent. Elke begaafde danser is niet per definitie een goede docent, daar is meer voor nodig. In de huidige situatie is er een gebrek aan hooggekwalificeerde en ervaren docenten.

Elke dansopleiding heeft er moeite mee om kwa dansbegaafdheid homogene klassen samen te stellen. Het kleine aantal voor de klassieke ballettechniek echt getalenteerde leerlingen is daarvoor over te veel opleidingsplaatsen verdeeld. Daardoor krijgt men per niveaugroep nooit een voldoende aantal leerlingen bij elkaar, m.a.w. elke academie heeft er een paar en niemand heeft er genoeg. Dat geldt in versterkte mate voor de jongens-leerlingen en dat wreekt zich dan weer extra in de pas-de-deux lessen. Dat is een algemeen bezwaar dat door iedereen wordt onderschreven.

Ook het toch altijd kleine aantal vakbekwame opleiders wordt door de huidige situatie over te veel plaatsen verspreid. Concentratie van vakopleidingen betekent ook concentratie van de beste pedagogen.

Men vindt verder dat de klachten van de gezelschappen, met name de toeloop van grote aantallen buitenlanders, door een aantal factoren min of meer worden verklaard:

- a. er is in het buitenland een overschot aan dansers, vandaar de grote toeloop van buitenlandse dansers;
- b. degenen die bijv. uit de Verenigde Staten hierheen komen, geven alleen al daardoor blijk van een grote ondernemingslust en wilskracht, m.a.w. daar heeft al een zekere natuurlijke selectie plaats gevonden;
- c. men komt af op de grote reputatie die de nederlandse gezelschappen in de wereld hebben, het is een kwestie van carrière-opbouw.
- d. er wordt weinig aan (algemene) dansvorming gedaan op het brede vlak, bijvoorbeeld als onderdeel van het reguliere onderwijsprogramma, met name in het basisonderwijs. Ware dit wel het geval dan zou er nog heel wat "talent" ontdekt kunnen worden, ook onder de jongeren.

De mogelijkheden van thans om systematisch en optimaal aan talentscouting te doen zijn zeer onvoldoende.

Al deze factoren spelen een zekere rol, maar daarmee worden de al of niet terecht geuite bezwaren tegen het resultaat van de nederlandse opleidingen, niet weggenomen.

Er blijkt een kloof tussen de opleidingen en de beroepspraktijk van de grote gezelschappen. Het zou beter zijn deze discrepantie op te heffen.

5. De voorgestelde aanpak

Het voorafgaande heeft duidelijk gemaakt dat opleidingen en beroepspraktijk het eens zijn op de volgende punten:

- a. alle opleidingen willen ook opleiden voor toneeldanser;
- b. het is erg moeilijk om klassen te vormen van een redelijke omvang en een gelijk niveau;
- c. het is van groot belang dat er hooggekwalificeerde docenten beschikbaar zijn en beschikbaar komen voor de opleiding van dansbegaafden;
- d. voor het opsporen en bereiken van talent is spreiding over het hele land een goede zaak;
- e. in de gezelschappen gebeurt al iets om de overgang naar de beroepspraktijk te verbeteren, maar dat is onvoldoende om de aansluitingsproblemen op te lossen. Wel is daarmee een soort zelffase ontstaan.

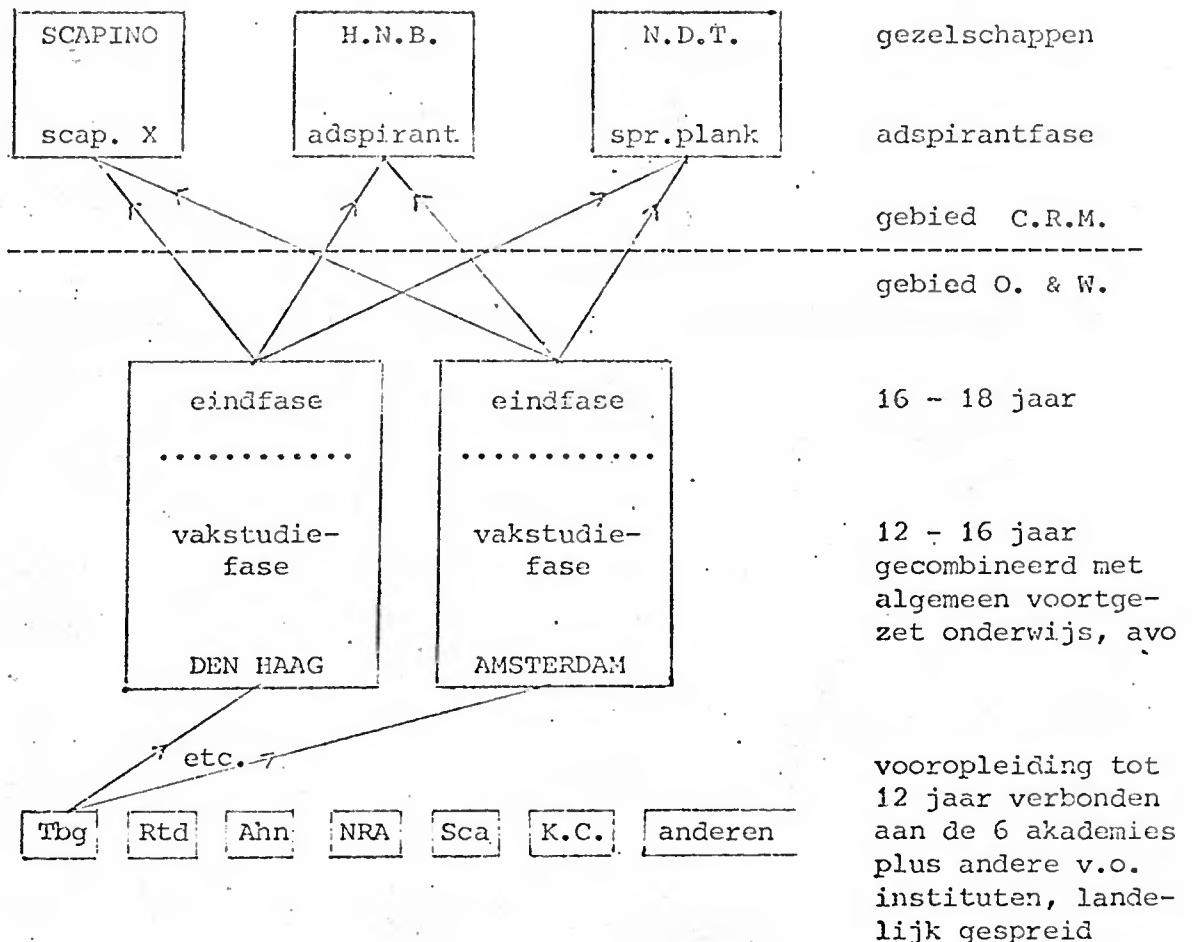
De opleidingen hebben zich bereid verklaard, onder een aantal voorwaarden, na te denken over een zekere concentratie in de vakstudie. Dat betekent dat enkele opleidingen afstand zouden moeten doen van talentvolle leerlingen. Als echter concentratie een antwoord zou zijn op de gesignaleerde problemen, dan wil men de gedachte verder helpen uitwerken.

Voorgesteld wordt de vakstudie te concentreren in twee opleidingsplaatsen. Gekozen is voor de vestigingsplaatsen Amsterdam en Den Haag, omdat daardoor de onderlinge bereikbaarheid en dus allerlei samenwerkingsvormen het beste worden gegarandeerd. Het zijn dus zuiver geografische overwegingen geweest die tot de keuze hebben geleid.

Verder is bewust uitgegaan van twee opleidingsplaatsen en niet van één geconcentreerde opleidingsplaats en wel om de volgende redenen:

- a. het voorkomt een zekere machtspositie van één instituut;
- b. het spreidt enigszins het risico van mislukking van het experiment;
- c. de studenten houden overstapmogelijkheden als het op het ene instituut niet lukt, met andere woorden er blijft een - zij het beperkte - keuzemogelijkheid bij het begin en tijdens de vakstudiefase (eventueel ook in de eindstudiefase)

In dit schema is het geheel nog eens in kaart gebracht (let wel: alleen voor zover het gaat om de toelevering van dansers aan de grote drie)

Concentratie als bovenbedoeld zou moeten beginnen op de leeftijd waarop de leerling aan zijn algemeen voortgezet onderwijs begint. Het lijkt de commissie niet juist om de leerlingen halverwege de a.v.o.-periode, op ongeveer 14-jarige leeftijd dus, van omgeving en van school te laten veranderen. Concentratie na afsluiting van de a.v.o.-periode vindt men te laat: de één à twee jaar die dan nog resten zijn te kort om nog een redelijk effect te mogen verwachten van concentratie.

De voorgestelde opzet sluit niet uit dat bij uitzondering een begaafde leerling na zijn a.v.o.-periode als nog instroomt en de laatste twee jaren meedoet in een van de twee geconcentreerde opleidingen. Waarschijnlijk zal dat alleen bij hoge uitzondering voorkomen. Het is in ieder geval niet de bedoeling dat de opleidingen de leerlingen met aanleg en ambitie voor de grote drie zelf blijven opleiden om hen vervolgens op 16-jarige leeftijd te melden bij de geconcentreerde opleidingen in Den Haag en Amsterdam.

De commissie heeft zich gerealiseerd dat aan de voorgestelde aanpak ook

van de balletstudie als men daarvoor reeds op zo jonge leeftijd uit het gezin en uit de woonomgeving wegmoet. Weliswaar kan men het contact met de ouders in de hand werken door in ieder geval uit te gaan van een lang weekend (vrijdagavond t/m zondagavond), maar dat lost alle bezwaren van kinderen die het gezin al moeten verlaten op zo jonge leeftijd lang niet op.

Of de voorgestelde aanpak een passend en afdoend antwoord is op de gesignaleerde problemen zal de ondervinding moeten leren. Daarom wordt voorgesteld een en ander uit te proberen voor een periode van 10 jaar - met andere woorden formeel en inhoudelijk zou de hele aanpak een experimentele status moeten krijgen. Bij de opzet van een dergelijk ontwikkelingsexperiment past een begeleidingscommissie die:

- a. zorgt voor de begeleiding en de procesbewaking (o.a. aandacht vestigen op relevante punten bij de scholen, inspectie en departement);
- b. de permanente toetsing verricht aan de hand van tevoren vastgestelde doelstellingen en criteria;
- c. tussentijds en na afloop rapporteert.

Over de samenstelling en de bevoegdheden van een dergelijke begeleidingscommissie moet verder worden nagedacht.

De door O. & W. in het leven te roepen commissie zou als begeleidingscommissie kunnen gaan fungeren voor beide geconcentreerde opleidingen. Zo'n commissie moet dan wel over een eigen budget beschikken om deskundigen te raadplegen, situaties in het buitenland te gaan bestuderen, etc.

Zolang de nieuwe situatie nog niet is gerealiseerd en de zo juist genoemde commissie dus nog niet werkt, stelt de werkgroep zichzelf voor als voorbereidingscommissie. Daarvoor zou de werkgroep dan officieel een nieuwe opdracht moeten krijgen van de Ministers van C.R.M. en O. & W. gezamenlijk.

Het wordt van groot belang geacht de leerlingen in de voorgestelde opzet naar twee kanten sterke garanties te bieden voor het geval blijkt dat zij de balletstudie om een of andere reden toch niet kunnen voortzetten. Voor deze afvallers moeten in ieder geval de volgende voorzieningen verzekerd zijn:

- a. hun overstap naar een hen wel passende dansopleiding, bijvoorbeeld niet langer gericht op uitsluitend de grote drie, gericht op anderseortige technieken, op docentschap, show/musical, etc. moet moeiteloos mogelijk zijn;

- b. de voortgang van hun studie voor mavo, havo, of eventueel v.w.o. mag bij staken van de balletstudie op geen enkele wijze worden belemmerd, door de voorafgaande balletstudie.

In verband met het laatste punt is uitgebreid de vraag aan de orde geweest of het aanbeveling verdient ballet als vak in het examenpakket op te nemen. In het algemeen is men van mening dat ballet als examenvak mogelijk moet zijn. Het voordeel is dat daardoor het totale pakket wordt verlicht. Daarbij tekent de commissie echter het volgende aan:

mocht in het begin, bijvoorbeeld de eerste twee jaren van het algemeen voortgezet onderwijs blijken dat de leerling niet door kan gaan met ballet dan moet het onderwijs zodanig zijn ingericht dat aansluiting bij een andere school of een andere vorm van onderwijs mogelijk is. Als de balletopleiding in een later stadium moet worden gestopt, dan moet het onderwijs de mogelijkheden bieden:

- a. om een ander vak in het examenpakket te kiezen, of
- b. het vak ballet als examenvak af te ronden.

Een opzet als deze kan niet slagen dan op basis van wederzijdse bemoeienis en uitwisseling van deskundigheid en gegevens tussen de opleidingen en de beroepspraktijk.

Het ligt voor de hand dat de gezelschappen een grote inbreng hebben in de overgang naar de eindstudiefase, dit is de laatste fase van twee jaar (als regel), die de leerling nog aan de balletstudie besteedt, nadat hij/zij het algemeen voortgezet onderwijs heeft afgesloten.

Tegenover de inbreng van de gezelschappen bij het ingaan van die fase zou dan echter de garantie moeten staan dat elke leerling die tot deze fase van de studie wordt toegelaten, ook zeker is van een plaats bij een van de drie gezelschappen, onvoorziene, fysieke of andere ontwikkelingen en gebeurtenissen daargelaten; en onverlet latende de vrijheid van de leerling of zijn/haar ouders om uiteindelijk niet te kiezen voor een plaats bij één van de drie.

Het spreekt vanzelf dat het de scholen vrij staat ook leerlingen tot de eindstudiefase toe te laten die niet het fiat van de opleidingsraad hebben. Dezen hebben uiteraard niet de garantie opgenomen te worden in één van de drie grote gezelschappen.

De inbreng van de gezelschappen bij de overgang naar de eindstudiefase en de bijdrage daaraan door uitwisseling van lessen en lesgevers, vindt zijn complement in de inbreng van de opleidingen in de besluitvorming

Het gaat hierbij om grote lijnen, zoals de aard en het repertoire van de aspirantengroepen en om belangrijke zaken voor de afgestudeerden zoals de aard en hoeveelheid lessen, trainingen etc.

Zoals de scholen in wezen autonoom blijven zolang de leerling leerling is, zo blijven de gezelschappen autonoom in hun beleid ten opzichte van hun werknemers, maar uitwisseling van gegevens en wederzijdse inspraak bij beslissingen kan een grotere mate van gelijkgerichtheid opleveren dan nu het geval is.

Aangezien het één zich afspeelt op het O. & W. terrein en het ander op dat van C.R.M. zullen veel afspraken grondig moeten worden vastgelegd en door beide departementen worden bekrachtigd.

Voorts zal het nodig zijn zowel aan de geconcentreerde opleidingen, als aan de gezelschappen extra faciliteiten te verlenen om de voorgestelde aanpak te realiseren en te begeleiden. Elk gezelschap moet de beschikking hebben over één balletmeester die tot specifieke taak heeft het contact met de opleidingen te verzorgen en die zich met de totale opleidingsproblematiek kan bezig houden. Wat de opleidingen betreft valt te denken aan taakuren, opdat er van weerskanten mensen zijn die zich speciaal met de voortgang en de begeleiding van de leerlingen belasten, die de uitwisseling van docenten, trainingen en lessen organiseren, die contact kunnen onderhouden met de begeleidingscommissie, departement en inspectie. Er wordt van uitgegaan dat de nu reeds in Den Haag beschikbare extra voorzieningen ook aan Amsterdam ter beschikking zullen worden gesteld.

Tegelijk met de uitwerking van het hiervoor beschrevene, moet er verder worden gewerkt aan twee andere probleemgebieden:

a. het docentenprobleem:

- er moeten betere mogelijkheden komen om dansers die hun beroeps-carrière willen gaan beëindigen om te scholen tot docent voor het professionele werkveld, aangenomen dat zij daarvoor voelen uiter-aard. Het is een kwestie van vroegtijdig signaleren, maar ook een kwestie van het beschikbaar zijn van mensen en middelen nog vóór de betrokkene in formele dienst is als docent. Het inwerken, bij-scholen en begeleiden zal tijd en geld kosten;
- er zullen faciliteiten moeten komen om de zittende docenten kansen te geven voor nascholing, met andere woorden zij zullen in staat moeten worden gesteld hun vakbekwaamheid te houden op het hoog ge-kwalificeerde niveau dat voor hen vereist is;

- de rechtspositionele regelingen, het bevoegdhedenbeleid (114-verklaringen *), de regelingen rondom waarneming en vervanging bij ziekte, werken niet altijd in het belang van balletonderwijs op het allerhoogste kwaliteitsniveau. Deze problemen beperken zich niet tot het balletonderwijs alleen, maar deze omstandigheden moeten wel worden geanalyseerd, wil het experiment niet van meet af aan negatief worden beïnvloed door een aantal bijverschijnselen;
- de begeleidingscommissie zal daartoe iemand moeten kunnen aantrekken, respectievelijk horen, die met deze problematiek bekend is.

b. het probleem van de vooropleiding

Ook aan één op twee plaatsen in het land geconcentreerde vakopleiding gaat een "vooropleiding" vooraf, aangezien de balletopleiding het beste beginnen kan op 8 à 10-jarige leeftijd. Hier ligt een taak voor de bestaande akademies en voor de over het land gespreide dansopleidingen, verbonden aan de muziekscholen.

De vooropleidingen zouden planmatiger over het land gespreid moeten zijn, dan nu het geval is. Verder zouden er afspraken moeten zijn met de twee gespecialiseerde instituten over de leerstof, de te volgen werkwijze en over de aanstelling van docenten.

In dit verband denkt de commissie aan het ontwerpen van een landelijk te volgen syllabus. Niet het bestaan van een syllabus is echter doorslaggevend, maar de manier waarop men ermee werkt. Een syllabus kan een voorwaarde zijn, maar geen garantie. De kwaliteit van de ermee werkende docent bepaalt uiteindelijk het effect. Nochtans kan een syllabus, die uitgaat van de verdeling van de stof in verschillende fasen en die aanwijzingen geeft voor de kwaliteitseisen die aan de uitvoering van de stof gesteld moeten worden, van nut zijn. Bij het samenstellen daarvan moet van achteraf worden gewerkt, dat wil zeggen men gaat uit van de in samenwerking met de gezelschappen op te stellen eisen om vandaaruit terug te werken.

Er zal een werkgroep moeten komen die het opstellen van een dergelijke syllabus tot taak heeft. Deze werkgroep of commissie zou moeten ressorteren onder het Ministerie van C.R.M.

* Artikel 114 van de Overgangswet op het voortgezet onderwijs geeft de Minister de mogelijkheid om iemand de bevoegdheid als docent te verlenen op grond van praktijkervaring (bijvoorbeeld ex-dansers). Normaal heeft men een

In eerste instantie denkt men dat de werkgroep zou moeten bestaan uit:

- mensen met een grote praktijkervaring in het nederlandse balletvakonderwijs, inclusief de vooropleidingen;
- de reeds genoemde balletmeesters die zich met de opleidingsproblematiek bezighouden en die de eisen vanuit het gezelschap naar de opleidingen toe kunnen vertalen;
- in een later stadium eventueel een of meer buitenlandse deskundigen, als dat wenselijk zou blijken.

Het is gewenst zoveel mogelijk personen uit de vakopleidingen bij het ontwerpen van een syllabus te betrekken, maar tegelijkertijd moet de werkgroep niet al te groot worden, wil er iets uitkomen binnen een tijdsbestek van ongeveer een jaar.

Het zonder meer overnemen van een bestaande (buitenlandse) syllabus wordt in het algemeen niet als wenselijk gezien en tenslotte mag een syllabus niet verstarrend werken, met andere woorden een syllabus dient flexibel te zijn.

6. Aantekeningen bij de voorgestelde aanpak en alternatieven

De opleidingen, d.w.z. de nu bestaande akademies behoeven hun afdeling "toneeldans" niet af te stoten. Alleen zal men zich waarschijnlijk moeten herbezinnen op zijn taakstelling en in die zin dat men niet meer expliciet opleidt voor de drie grote, in Nederland gevestigde, balletgezelschappen, maar voor gezelschappen in het buitenland, het Internationaal Folkloristisch Danstheater, de kleine dansgroepen, de moderne dans, etc. Diverse keren is in de commissie echter gesteld dat de medewerking van de andere akademies aan de totstandkoming van de twee gespecialiseerde en geconcentreerde opleidingsmogelijkheden afhankelijk is van de kwaliteit van de docenten aan de twee instituten in Den Haag en Amsterdam.

Het Nederlandse onderwijssysteem -en niet alleen het Nederlandse- is gebouwd op uitgangspunten, die de definitieve beroepskeuze zo laat mogelijk laten plaats vinden. Voor een balletkarrière is beroepskeuze op een zeer jonge leeftijd noodzakelijk en daardoor neemt het balletonderwijs een uitzonderingspositie in binnen het onderwijssysteem als geheel. Men kan de voorgestelde aanpak niet anders beoordelen dan in het kader van die uitzonderingspositie, als gevolg van de specifieke eisen, die het klassiek ballet en het balletonderwijs nu eenmaal stellen.

Tenslotte nog een tweetal alternatieve voorstellen, die in de werkgroep ter sprake zijn geweest;

a. Alhoewel het bekend is dat de beroepspraktijk daar geen heil in ziet, kan men als alternatieve aanpak denken aan een concentratie op twee plaatsen in het land, maar pas na afsluiting van de a.v.o.-periode. Men kan zich voorstellen dat er in die laatste twee jaar, want daar komt het dan op neer, vruchtbaar gewerkt kan worden. Voorwaarde daarvoor is dan wel dat er in de voorafgaande jaren intensief, maar gespreid dus, gewerkt is op grond van een aantal afspraken t.a.v. de stof en de aanpak van die stof.

Door in die slotfase van twee jaar uitsluitend met ballet bezig te zijn -alle andere studieonderdelen worden vóór die tijd afgerond- bereikt men wellicht ook het gewenste technische niveau.

Het zou het beste zijn in die periode ook het heersende onderwijsvakantie-schema te doorbreken, aangezien de wekelange perioden, waarin men helemaal niet traint, erg nadelig werken.

b. in plaats van concentratie aan twee opleidingen, kan men ook denken aan één, nieuw te stichten, centrale opleiding in internaatsverband. Dit zou dan naast alle bestaande opleidingen komen en centraal in het land moeten worden gesitueerd.

De werkgroep vindt geen van beide alternatieven vruchtbaar en staat dus op het standpunt dat in die richting niet moet worden verder gewerkt.

Slotopmerkingen/aanbevelingen

De in dit rapport behandelde problematiek is specifiek voor een deel van het dansvakonderwijs. De werkgroep wil haar overwegingen en aanbevelingen strikt daartoe beperken en beschouwt de uitkomsten van haar werk niet relevant voor andere vormen van kunstvakonderwijs.

De werkgroep heeft zich beperkt tot de haar gegeven opdracht, i.c. de aansluiting van dat deel van de vakopleiding dat aansluit op de beroepspraktijk van drie, grote nederlandse gezelschappen.

De vakopleiding is echter gericht op een veel breder werkterrein dan het zojuist genoemde alleen. De beroepspraktijk van de dans is veel omvattender dan de genoemde gezelschappen. Men denke aan de vele kleine dansgroepen, het Internationaal Folkloristisch Danstheater, de Opera-gezelschappen, etc.

De ontwikkeling en instandhouding van al deze andere dansfacetten, inclusief de daarbestaande (aansluitings)problematiek en de niet gespecialiseerde opleidingen behoort evenzeer tot de zorg van de departementen van CRM en O. en W. te worden gerekend en zou tegelijkertijd met de onderhavige problematiek moeten worden onderzocht, respectievelijk aangepakt.

De werkgroep doet de volgende aanbevelingen:

- 7.1 Voor zover het gaat om later bij een van de drie grote nederlandse balletgezelschappen te gaan dansen, vindt de opleiding plaats in twee, daartoe gespecialiseerde instituten.
- 7.2 De studenten combineren in de vakstudiefase de studie voor het Algemeen Voortgezet Onderwijs met een vakopleiding voor ballet. Degenen die om enigerlei reden de balletstudie opgeven of op moeten geven wordt de mogelijkheid van een volwaardig afsluitend A.V.O.-examen gegarandeerd, met of zonder dans als examenvak. Dat laatste naar eigen keuze.
- 7.3 De in punt 7.1 genoemde instituten worden gevestigd in Den Haag en in Amsterdam.
- 7.4 Er komt een serie afspraken over de inspraak van de drie gezelschappen in het beleid van de gespecialiseerde opleidingen, met name in de eindstudiefase.
- 7.5 Studenten, die na inspraak van de gezelschappen tot de eindstudiefase worden toegelaten, wordt, na voltooiing van de studie, een plaats in één van de drie gezelschappen gegarandeerd. Zij zijn vrij daarvan al of niet gebruik van te maken.
De opleidingen zijn vrij ook andere studenten tot de eindstudiefase, toe te laten.
- 7.6 Er komt een serie afspraken over de inspraak van de opleidingen in het beleid van de drie grote balletgezelschappen voor zover het de eerste twee jaren van de afgestudeerden betreft.
- 7.7 Aan de gezelschappen en aan de gespecialiseerde instituten worden die faciliteiten verstrekt, die nodig zijn om de nieuwe taak uit te voeren (bijv. voor de gezelschappen: subsidie voor een extra balletmeester; voor de opleidingen extra taakuren voor de begeleiding). Amsterdam krijgt gelijkwaardige faciliteiten als Den Haag.
- 7.8 De werkgroep gaat fungeren als voorbereidingskommissie, totdat de nieuwe opzet van start gaat.
- 7.9 De door het ministerie van O. en W. t.b.v. het Koninklijk Conservatorium in te stellen begeleidingskommissie zal in de toekomst haar werkzaamheden uitbreiden over beide gespecialiseerde instituten.

- 7.10 De hele onderneming krijgt het karakter van een experiment. Tussentijdse evaluaties zullen door de begeleidingskommissie worden verricht. Na 10 jaar vindt de eindevaluatie plaats.
- 7.11 Er komt een werkgroep onder auspiciën van het ministerie van C.R.M. voor het ontwerpen van een landelijke syllabus.
- 7.12 Er wordt een syllabus ontworpen die uit twee delen bestaat, t.w. een voor 8-12 jaar en een voor 12 tot 18 jaar. De syllabus voor de vooropleiding is voorwaarde om leerlingen aan de vakopleiding te leveren, de syllabus voor de vakopleiding wordt geschreven op de twee gespecialiseerde instituten, maar is uiteraard toepasbaar voor elke vakopleiding voor zover het gaat om het onderdeel klassiek ballet.
- 7.13 Vooropleidingen voor dansleerlingen in de leeftijd van 10-12 jaar dienen, beter dan thans het geval is, evenwichtig over het land te zijn gespreid.
- 7.14 Er dient, tegelijk met de realisering van de overige in het rapport neergelegde suggesties, een begin te worden gemaakt, met onderzoek naar de mogelijkheid van beheersing van en controle op de kwaliteit van docenten en leidinggevenden in de vooropleidingen.
- 7.15 Er dient, tegelijk met de realisering van de overige in het rapport neergelegde suggesties, voorzieningen te worden getroffen voor de her-, na-, bij- en omscholing van dansdocenten voor of van de vakopleidingen.

tekst van de MOTIE VAN HET LID KAPPEYNE VAN DE COPPELLO C.S.
voorgesteld 6 juni 1978

De Kamer,

gehoord de beraadslaging over de nota Kunst en Kunstbeleid;

constaterende, dat er onvoldoende aansluiting is tussen de zes
professionele dansvakopleidingen en de grote balletgezelschappen
in Nederland;

van mening, dat het wenselijk is ook in de balletwereld opleiding
en uitvoeringspraktijk meer op elkaar te doen aansluiten;

verzoekt de Regering, haar beleid er op te richten dat spoedig
maatregelen ter verbetering van de situatie worden genomen door het
advies van de Raad voor de Kunst van 24 februari 1976 op te volgen,

en gaat over tot de orde van de dag.

Kappeyne van de Coppello

Kosto

Vrijlandt-Krijnen

Ginjaar-Maas

Evenhuis

Tekst van HET ADVIES VAN DE ONDERAFDELING DANSKUNST VAN DE RAAD VOOR DE KUNST

d.d. 24 februari 1976

Mijnheer de Minister,

Bij de discussies over een nota van de Amsterdamse Kunstraad m.b.t. de dansvakopleiding bleken de problemen van dien aard, dat de onderafdeling Danskunst als enige kans van slagen ziet als alle bij de dansvakopleiding rechtstreeks betrokkenen gezamenlijk naar een oplossing zoeken. Men vindt het een onhoudbare toestand, dat er tussen de Opleidingsraad van de drie balletgezelschappen en het Directieoverleg van de zes opleidingsinstituten tot nu toe nauwelijks overleg, laat staan samenwerking bestaat over een kwestie die voor alle betrokkenen van dermate urgent belang is. Daar ook onderwijsproblemen hierbij een grote rol spelen achten de leden instelling van een werkgroep onder auspiciën van uw departement, met een waarnemer van uw ambtgenoot van Onderwijs en Wetenschappen, het meest voor de hand liggend.

De onderafdeling Danskunst verzoekt u dan ook, een departementale commissie Dansvakopleiding in te stellen, waarin de drie peilers onderwijs, opleiding en dansgezelschappen zijn opgenomen. Deze commissie zou op korte termijn concrete aanbevelingen moeten uitwerken en op langere termijn fungeren als een permanent overlegorgaan.

Het dient aan haar te worden overgelaten om ook andere deskundigen te raadplegen over onderwerpen, die voor de meningsvorming van nutte zijn. Aan een kleine commissie wordt de voorkeur gegeven; van de op persoonlijke titel te benoemen vertegenwoordigers van bovenaangehaalde groeperingen kan worden verwacht dat zij voldoende voeling houden met hun achterban.

Met de meeste hoogachting,

namens de onderafdeling Danskunst

W.g. Ine Rietstap
voorzitter

tekst van de BRIEF VAN DE MINISTER VAN C.R.M., d.d. 20 april 1979,
DOOR MIDDEL WAARVAN DE WERKGROEP OFFICIEEL WERD INGESTELD

Op 28 februari heeft op uitnodiging van C.R.M. een eerste, oriënterende bespreking plaatsgehad met vertegenwoordigers van de danswereld - gezelschappen en opleidingen - waarbij ook het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen was vertegenwoordigd.

Aanleiding tot dit gesprek was de behoefte van C.R.M. overleg te plegen met het werkveld naar aanleiding van de door de Tweede Kamer aangenomen motie van mevrouw Kappeyne van de Coppello over de aansluitingsproblematiek tussen de dansvakopleiding en de beroepspraktijk van de toneel-danser.

Met instemming van alle aanwezigen werd besloten in eerste instantie na te gaan of en hoe de opleidingen in de huidige structuur zouden kunnen voldoen aan de vraag van de (drie) grote gezelschappen.

Om hierover een gefundeerd oordeel te kunnen vormen werd besloten dat een kleine werkgroep zich over deze vraag zal buigen en omtrent zijn bevindingen verslag zal uitbrengen in een tweede bespreking van alle bij het eerste overleg betrokkenen. Deze tweede bespreking zal plaatsvinden op 26 september a.s.

De opdracht aan deze werkgroep is als volgt geformuleerd:

In hoeverre is het mogelijk tot een opleidingssysteem te komen, waarmee meer aan de vraag van de drie grote gezelschappen kan worden voldaan. Hierbij zal niet de structuur van het onderwijs ter discussie staan maar de inhoud van het onderwijs in de vakopleidingen.

Op de bijeenkomst werd besloten tot de volgende samenstelling van de werkgroep:

Namens de dansgezelschappen: de dames S. Marchioli en M. Sarstädt en de heer C. Birnie.

Namens de opleidingen: mevrouw J. Rietstap en de heren S. André, G. Law, P. Sonke en R. Vincent.

Waarnemers van O. en W.: mevrouw A. Arts en de heer A. Peeters.

Waarnemers van C.R.M.: de heren J. Brestér en H. Hefting.

De status van de werkgroep is een onder auspiciën van C.R.M. ingestelde commissie ter voorbereiding van een in de opdracht omschreven advies. Dit zal worden uitgebracht aan de vergadering van vertegenwoordigers van de danswereld, tesamen met C.R.M. en O. en W. op 16 september 1979.

De Minister van Cultuur, Recreatie
en Maatschappelijk Werk,
namens de Minister,
het Hoofd van de Directie Kunsten.

w.g. (drs. J.H. Knopper)